

Správa o projekte APVV za roky 2007–2008

Tradičná kultúra Slovenska ako súčasť kultúrneho dedičstva Európy. Na základe digitálneho spracovania archívnych dokumentov Ústavu etnológie SAV a Katedry etnológie a kultúrnej antropológie FiF UK.

V roku 2007 sme v Ústave etnológie Slovenskej akadémie vied (ďalej len ÚEt SAV) a na Katedre etnológie a kultúrnej antropológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského (KEKA FiFUK) v Bratislave začali riešiť projekt, financovaný štátnou Agentúrou na podporu výskumu a vývoja (APVV). Vypracoval ho pracovník ÚEt SAV Mgr. Dušan Ratica, CSc. s príspevom úzkeho okruhu kolegov a úspešne prešiel vo výberovom konaní v roku 2006.

Projekt je zameraný na postupnú prípravu a vydávanie monograficky koncipovaných publikácií z dokumentačných fondov ÚEt SAV a KEKA FiFUK, medzi prvými o ľudovej výšivke a textile. Umožní to základná úloha projektu, ktorou je kompletná digitalizácia etnologických fotografických a kresebných dokumentov o javoch tradičnej kultúry každodenného života, získaných počas doterajšej existencie oboch inštitúcií. O rozsiahlosti archívov vypovedá údaj, že sa počíta s digitalizáciou približne 150 tisíc vizuálnych dokladov. Integrovanou súčasťou projektu je riešenie problematiky inovácie triediacich postupov, zaužívaných v etnologických archívoch. K využitiu digitalizovaných archívnych celkov je potrebná nová metodika, ktorá rozšíri informácie o ich obsahu ako aj možnosti ich využitia. K tomu sa vytvorí digitálna vedecká databáza na základe recentných kritérií klasifikácie a interpretácie vizuálnych archívnych fondov vo vzťahu k predmetu etnologického bádania. Súčasťou zámeru projektu je vytvorenie multimedialnej didaktickej pomôcky na CD nosiči a sprístupnenie vybranej fotografickej databázy na internete. Ide o metodologicky, finančne, technicky a organizačne náročnú úlohu, ktorá významnou mierou prispeje k spoznávaniu tradičnej kultúry sprístupnením širokej verejnosti, ku skvalitneniu výuky v tejto oblasti a v neposlednom rade k ochrane dokumentačných fondov ako súčasť kultúrneho dedičstva Slovenska.

Vstup do riešenia projektu nebol pre riešiteľské pracoviská priaznivý, pretože finančné prostriedky potrebné na rozbehnutie prác neboli pridelené k 1. februáru 2007 ako k jeho oficiálnemu štartovaciemu dátumu. Sprístupnené boli až koncom mája, čím sa obdobie, v ktorom sa majú plánované práce dokončiť, skracaje na dva a pol roka. Základnou podmienkou realizácie bol totiž nákup počítačových zostáv so skenermi, schopnými digitalizovať rozmanité formáty archívnych dokumentov. Najnáročnejšie sú filmové skenery Nikon SuperCoolscan 9000 ED určené na digitalizáciu negatívov a pozitívov, ktoré sú schopné dodávať výstupy profesionálnej kvality. Skenovacie práce sa vykonávajú na základe dohôd s externými spolupracovníkmi.

Vzhľadom na celkové množstvo negatívov, diapozitívov a kresieb bolo potrebné v súvislosti s primeranou potrebou pamäťového miesta stanoviť optimálnu vyváženosť medzi kvalitou a objemom skenovaných obrázkov (limit cca 70 MB na obrázok). K tomu bola spracovaná Metodika digitalizácie archívnych fondov. Čiernobiele negatívy (6x6, 6x9 a 35 mm), ktoré tvoria prevažnú väčšinu dokumentov (najstaršie pochádzajú z 50. rokov minulého storočia), sa z dôvodu zlepšenia možností ich následného softvérového reštaurovania skenujú v najvyššom rozlíšení, t. j. 4000 ppi, 8-bit. Pri zriedkavejších farebných predlohách sa používa 16-bitová hĺbka pri variabilnom rozlíšení: 35 mm – 3000 ppi, 6x6 a 6x9 – 1600 ppi. Pri skenovaní obrázkov sa po ich softvérovej úprave vytvárajú 3 druhy súborov:

A. archivované originály s najväčším objemom v bezstratovom formáte .tif;

B. zmenšené súbory v rovnakom formáte (na cca 10 MB) určené pre dokumentačnú databázu;

C. opätovne zmenšené a 50% komprimáciou upravené súbory vo formáte.jpg (na 15–30 Kb), určené pre internetové využitie.

V uplynulých dvoch rokoch sa z archívu ÚEt SAV naskenovalo a následne spracovalo 85666 archívnych jednotiek a z archívu KEKA FiFUK 13400 jednotiek. Súčasťou prác je editácia dokumentov a archivácia v 3 samostatných súboroch, takže celkový objem predstavuje 297198 archivovaných jednotiek v troch formátoch s príslušnými popismi.

Základom tvorby digitálnej databázy/elektronického katalógu je počítačový program, ktorý umožní vyhľadávať súbory obrazových dokumentov podľa ich obsahu. Program bol vytvorený externým dodávateľom podľa špecifických potrieb odboru etnológia. Metodické podklady k programu vznikli v ÚEt SAV. Vytvorená bola Metodika tvorby popisov jednotiek v rámci Integrovaného systému etnologických dát (ISED) – Elektronický katalóg: obrazové dokumenty. Následným vkladaním údajov o digitálnych obrazových dokumentoch do elektronického katalógu sa overila funkčnosť jeho štruktúry i samotnej metodiky. Na základe analýzy tohto procesu kolegovia J. Zajonc a K. Popelková spracovali odbornú štúdiu „Po prvej tisícke... Skúsenosti z tvorby Elektronického katalógu obrazových dokumentov ÚEt SAV“, ktorá je publikovaná v časopise Slovenský národopis č. 4/2008.

K realizácii zámeru sprístupniť dokumentačné fondy širokej verejnosti bolo potrebné vykonať právnu analýzu ohľadom autorských práv k archivovaným fotografickým a ostatným obrazovým dokumentom, uložených v archívoch oboch inštitúcií. K tomu sme vypracovali vecnú analýzu ich obsahu a autorstva, ktorú sme zadali na právne posúdenie. K dispozícii máme právnu analýzu, ktorá určuje možnosti a podmienky ich študijného a publikačného využitia (aj formou internetu).

Ďalšími výstupmi sú popularizačné a vzdelávacie aktivity členov riešiteľského tímu, ktoré boli zamerané jednak na prezentáciu samotného projektu a jednak na vybrané tematické oblasti tradičnej kultúry a ich dokumentáciu a prezentáciu. Realizovali sa formou publikačných výstupov, účasťou na medzinárodných a domácich vedeckých podujatiach, ďalej prostredníctvom špeciálnej prednáškovej činnosti a rozhlasovými vystúpeniami.